

Summary. The article presents the essence of the concept enterprise's strategic security. The place of strategic security in the context of the types of security was described. The relationship between the strategic security and strategic management as an important condition for the modern enterprise's effective functioning was revealed.

Keywords: enterprise's strategic security, security, the effective functioning of the enterprise, strategic management.

*Рецензент д.е.н., професор НУ «ЛП» Поплавська Ж.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*

УДК 338

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА, ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

*Філіппова С.В., д.е.н., проєсор,
Нізяєва С.А., ст. викладач (ОНПУ)*

У статті пропонується схема взаємодії управління ризиком вартості підприємства із підсистемою управління забезпечення ЕБП, розроблено алгоритм управління вартістю підприємства з урахуванням притаманних їй ризиків та розглянуто основні його етапи, пропонується модель інтегрованої оцінки ризиків управління вартістю в системі формування і забезпечення ЕБП та виділено показник ефективності управління ринковою вартістю підприємства з урахуванням можливих ризиків в якості критерія вибору оптимальної політики управління вартістю підприємства з урахуванням специфіки діяльності підприємства, чинників зовнішнього та внутрішнього впливу, доходності та сезонності діяльності підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства (ЕБП); вартість підприємства; ризики зниження вартості підприємства; інтегральний показник оцінки ризиків управління вартістю підприємства.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах господарювання підприємство необхідно розглядати як проект з поступовим нарощуванням його потенціалу з метою отримання від цього максимального прибутку. Зазначений підхід дозволяє розглянути ЕБП з принципово іншого боку – можливості нарощувати капіталізацію підприємства, збільшувати його ринкову вартість. Динамічне збільшення вартості підприємства відбувається під впливом конкретних функцій управління його вартістю на основі комплексного врахування всіх аспектів системи управління. Тільки зростання вартості підприємства є загальною метою та критерієм ефективності для всіх учасників діяльності підприємства і співпадає з їх інтересами [8]. Зростання вартості підприємства у динаміці пропонується розглядати як критерій його ЕБП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В економічній літературі як вітчизняній, так і зарубіжній, неодноразово робилися спроби визначити найбільш оптимальну методику оцінки економічної безпеки підприємства, що спричинило появу декількох діаметрально протилежних підходів. Серед найбільш обґрунтованих можна виділити: ресурсно-функціональний; програмно-цільовий; індикаторний.

В українській економічній науці аналіз зазначених вище підходів дістав подальшого розвитку в роботах В.С. Гусев [1], В.І. Мунтіяна [7], Г.В. Козаченко, В.П. Пономарев, А.Н. Ляшенко [3], Сухоруков А.І. [9], Кавун С.В. [2] та ін. Оцінка рівня ЕБП повинна полягати в періодичному аналізі широкого переліку факторів, які впливають на її рівень протягом тривалого періоду та постійного моніторингу невеликої кількості основних параметрів, які визначають захищеність

підприємства у короткостроковому періоді. Оцінювання ринкової вартості підприємства стає інструментом, що дозволяє своєчасно приймати та коригувати управлінські дії [5] при відхиленні від визначеного рівня ЕБП. Такий методичний підхід обґрунтовує С. Міщенко [4]. Причому автор пропонує здійснювати оцінку інтегрального показника ЕБП з позиції ринкової вартості та економічної захищеності його капіталу. Також слід відзначити, що для управління важливе значення має прогнозування рівня ЕБП [6]. Заходи із забезпечення ЕБП необхідно погоджувати з цілями діяльності підприємства та ресурсами, які є на конкретному підприємстві в даний момент часу. Тобто основні цілі, місія підприємства та комплекс заходів із забезпечення рівня його економічної безпеки повинні мати вектори однакової направленості. Проте, майже відсутні дослідження, в яких би було указано місце вартості підприємства в системі його ЕБП. Концепція створення механізму ЕБП передбачає, що основою механізму є формування системи пріоритетних інтересів підприємства з наступною їхньою гармонізацією з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, що взаємодіють із підприємством. Згідно даної концепції, економічна інформація, яка використовується в ході обґрунтування управлінських рішень щодо ЕБП, має бути підпорядкована конкретним економічним цілям підприємства і головною метою є зростання ринкової вартості підприємства.

Тому формування системи ЕБП з позиції вартісного підходу на основі показника вартості підприємства представляється одним з найбільш актуальних напрямів сучасної економічної науки.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Ризики зниження вартості підприємства можуть виникати протягом усього вартісного ланцюга, оскільки існує значна кількість джерел їх виникнення (неповнота і недостатність інформації; обмеженість і недостатність ресурсів, необхідних для дієвості вартісної системи управління). Тому для забезпечення належного рівня ЕБП в умовах невизначеності необхідною умовою є виявлення та нівелювання впливу ризиків зниження вартості підприємства.

Формування цілей статті. Основною метою написання даної статті є розробка дієвого алгоритму врахування ризиків в управлінні ринковою вартістю підприємства для забезпечення та оптимізації ЕБП.

Вклад основного матеріалу дослідження. Центральне питання концепції вартісного підходу до управління (Value Based Management) - "управляти компанією, щоб її вартість росла". Нова ж вартість створюється тоді, коли віддача на інвестований капітал перевищує очікувану прибутковість від вкладень з

аналогічним ризиком. Від традиційного аналізу фінансових результатів і їх порівняння з аналогічними показниками минулого менеджмент переходить до довгострокового прогнозу грошових потоків і моніторингу нефінансових індикаторів. Найважливішою метою стає максимізація вартості підприємства, а відмінною рисою корпоративного управління – націленість у майбутнє. Здатність підприємства, як моноліту, знаходити й ефективно використовувати можливості для нарощування вартості формує принципово нову сферу ключової компетентності. *Уміння створювати вартість перетворюється на джерело забезпечення ЕБП, яке неможливо купити і дуже важко скопіювати.*

В умовах промислового підприємства управління ризиком базується на концепції прийнятного ризику, що передбачає можливість раціонального впливу на рівень ризику та доведення його до прийнятного значення. На нашу думку, підсистема управління ризиком вартості підприємства, як невід'ємна складова системи ЕБП в умовах невизначеності, реалізується у вигляді двоступеневого комплексу заходів оцінки й управління ризиком зниження вартості (рис. 1).

Алгоритм управління вартістю підприємства з урахуванням притаманних їй ризиків має наступні етапи:

1. *Визначення вартісної місії підприємства, її стратегії та тактики.* Вартісна місія – вихідний фундамент, який визначає усі подальші стратегічні та тактичні цілі вартісно-орієнтованого управління, її завдання та рішення, що приймаються на їх основі. Вартісна місія будь-якого господарюючого суб'єкта полягає у досягненні довгострокового успіху у бізнесі за рахунок максимального задоволення економічних інтересів підприємства в умовах конкурентних відносин та нестабільного й мінливого зовнішнього середовища. Ці інтереси підприємства охоплюють усі напрямки, які, згідно ключовим компетенціям підприємства, мають суттєвий вплив на ринкову вартість підприємства. Відсутність вартісної місії може поставити підприємство в позицію спостерігача, що із запізненням реагує на ринкову динаміку попиту, не має чіткої перспективи у майбутньому.

Оскільки ключовим поняттям вартісного управління є грошовий потік, то управління повинно стосуватися, перш за все, оптимізації руху фінансових ресурсів. Суть першого етапу полягає у здійсненні аналітичного дослідження структури та руху грошових потоків, а саме проводиться оцінка вхідних та вихідних грошових потоків за видами діяльності, виявлення факторів, що впливають на зміну структури грошових потоків. У межах оцінки складу та структури фінансових активів підприємства визначаються джерела та напрямки використання коштів.

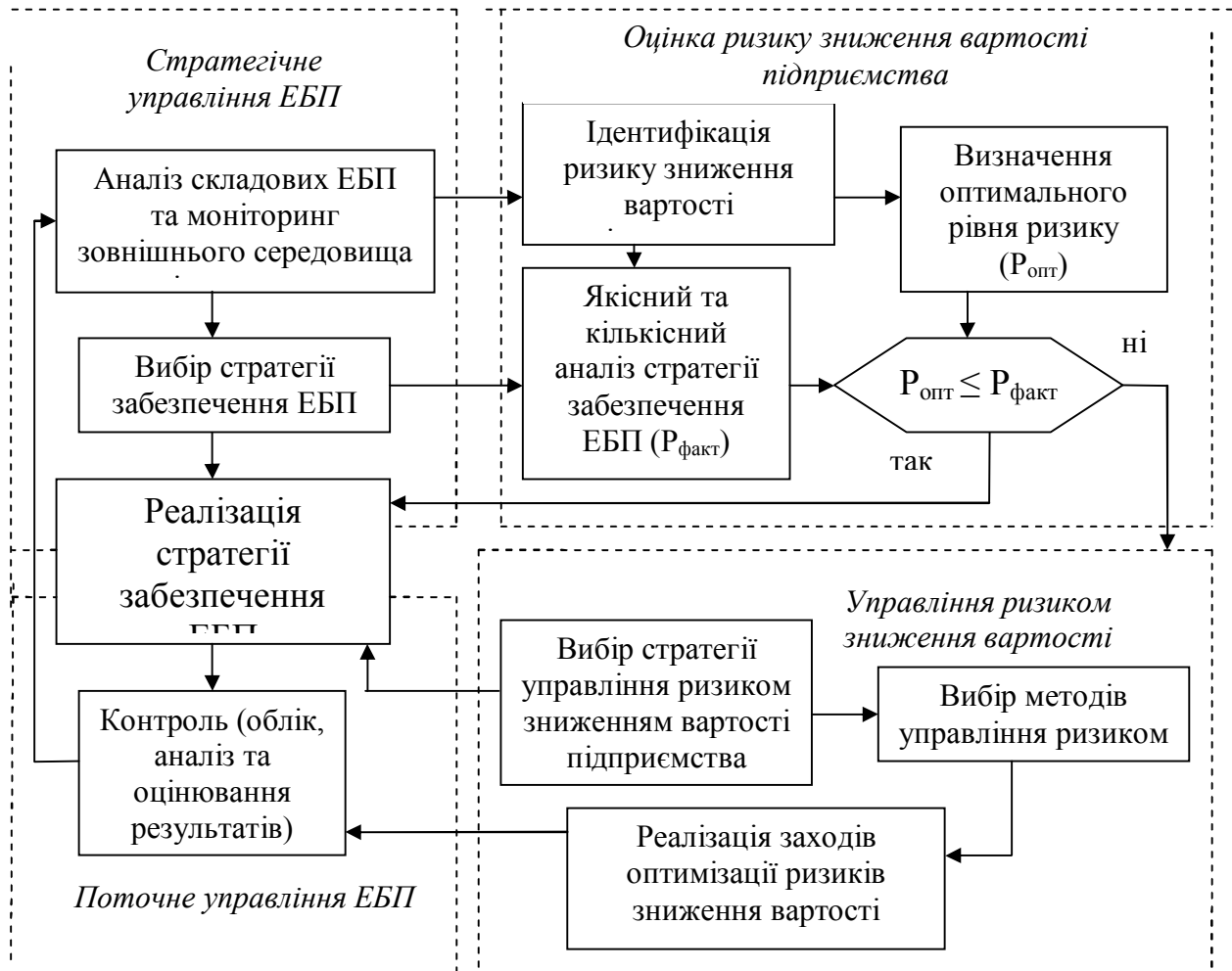

Рисунок 1 - Схема взаємодії управління ризиком вартості підприємства із підсистемою управління забезпечення ЕБП (Джерело: власне дослідження)

Визначається грошовий мінімум – певна сума коштів, що необхідна для проведення операційної діяльності у разі виникнення потреби. Створенні подібного запасу має сенс, оскільки існує ряд супутніх переваг: негайне вирішення поточних потреб, мінімізація ризику виснаження фінансових ресурсів, а також підвищення ліквідності підприємства. Це обумовлює наступні етапи управління ризиками в управлінні вартістю підприємства.

2. *Визначення потреби в ресурсах* із розбивкою грошових потоків на групи за тривалістю логістичного циклу (часова структура), нормативами (вартісна структура) та сезонністю потреби в ресурсах. На цьому етапі проводиться оцінка грошових засобів із точки зору їх якісного складу. З цією метою пропонується розрахувати наступні показники: коефіцієнт оборотності фінансових активів, коефіцієнт закріплення грошових засобів, а також тривалість та кількість оборотів. Дані показники являються базовими для проведення оцінки ділової активності

підприємства, оскільки вони є достатніми для висновків про фінансовий стан підприємства на даний момент. Отримана внаслідок розрахунків інформація відкриває перед користувачем основні параметри потоку грошових коштів підприємства. Для визначення факторів, що впливають на зміни показників пропонується розглядати причини, що викликали зміни швидкості та періодичності обороту грошових засобів. Очевидно, що негативним явищем є уповільнення темпів оборотності грошових засобів. Це свідчить про вилучення грошових засобів із обороту внаслідок неефективних відносин між кредиторами та дебіторами та зниження платоспроможності підприємства.

3. *Аналіз якості управління ресурсами* – має на меті по-перше, визначення достатності грошових засобів для роботи підприємства, по-друге, визначення збалансованості ресурсів між підрозділами та ключовими напрямками діяльності, по-третє, якості сформованого грошового потоку на підставі визначення

рентабельності фінансових активів за видами діяльності, співвідношення відтоку коштів до отриманого чистого прибутку. Це ж стосується оцінки ефективності фінансової діяльності компанії. Якість показників фінансової стійкості із часом може покращитися чи погіршитися внаслідок прийняття нової кредитної стратегії. Тому для оцінки якості управління капіталом потрібно розглядати результати діяльності відображені у ретроспективній фінансовій звітності. Для визначення достатності фінансових ресурсів здійснюється розрахунок чистого грошового потоку із подальшим порівнянням його величини із потребами підприємства у використанні грошових засобів. Для цього досліджуються видатки на обслуговування кредитів та інших позик, виплату дивідендів власникам акцій. Також визначається потреба у необоротних активах.

4. *Узагальненням результатів попередніх етапів:* проводиться факторний аналіз з метою визначення ступеню впливу на формування грошових потоків таких факторів, як витрати на реалізацію, оборотність грошових засобів, частка залишку грошових коштів у загальному грошовому потоці, рентабельність операційної діяльності, з метою виявлення змін якості та кількісних показників рентабельності додатного грошового потоку.

5. *Аналіз ризиків, притаманних управлінню вартістю підприємства в системі забезпечення ЕБП* (дослідження ризиків управлінського ресурсу підприємства). Заключною стадією цього етапу має бути інтегрована оцінка ризиків управління вартістю в системі формування і забезпечення ЕБП, яку можна визначити за формулою :

$$R_{ЕБП}^{ynp} = \sum_{i=1}^n \alpha_i \times r_i^{ynp} \quad (1)$$

де α_i – питома вага i -го вартісного ризику; r_i^{ynp} – ступінь i -го управлінського ризику; n – кількість ризиків, що впливають на управління вартістю підприємства в системі ЕБП.

6. *Визначення прибутковості (ефективності) вартісно-орієнтованого управління підприємства в системі ЕБП* на основі відношення:

$$E_{ynp} = \frac{\Pi}{BB} \times 100\% \quad (2)$$

де Π – прибуток підприємства; BB – вартісні витрати.

7. *Вибір політики управління вартістю підприємства в умовах ризиків.* На цьому етапі формуються критерії вибору оптимальної політики управління вартістю підприємства з урахуванням специфіки діяльності підприємства, чинників зовнішнього та внутрішнього впливу, доходності

та сезонності діяльності підприємства. Таким критерієм може виступати наступний показник ефективності управління ринковою вартістю підприємства з урахуванням можливих ризиків:

$$K_{ef,ynp} = \frac{E_{ynp}}{PBП_{int} \times R_{ЕБП}^{ynp}} \rightarrow \max \quad (3)$$

де $PBП_{int}$ – середня інтегральна вартість підприємства.

На основі цього показника з урахуванням структури ЕБП здійснюється вибір консервативної, помірної чи агресивної політики управління ЕБП в ризикових умовах господарювання.

На нашу думку, застосування вище окресленого методичного підходу у практичній діяльності дозволить покращити аналіз якості управління на підприємстві, оскільки має на меті сприяти своєчасному виявленню та вирішенню можливих недоліків в управлінні грошовими потоками підприємства.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку.

Таким чином, одним із базових факторів зростання доданої вартості підприємства є підвищення ефективності управління грошовими потоками, що передбачає об'єктивний їх аналіз, планування та контроль. Застосування описаної моделі аналізу є можливим як на великих підприємствах, так і на малих. Фактично різниця полягає у розширенні ряду можливих факторів формування грошових потоків, які мають місце у тих чи інших умовах ведення бізнесу. Перспективу подальших досліджень у цьому напрямку вбачаємо у гармонізації міжнародних стандартів фінансової звітності та правил ведення управлінського обліку з метою вирішення задач, які постають у процесі управління орієнтованого на зростання вартості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гусев В.С. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [В.С. Гусев, В.А. Демин, Б.И. Кузин и др.] – СПб. : Питер, 2004. – 288с.
2. Кавун С.В. Концептуальная модель системы экономической безопасности предприятия // Научный журнал «Экономика развития». – Х.: ХНЕУ. – 2007. – № 3 (43). – С. 97–101.
3. Козаченко Г.В. Экономическая безопасность предприятия : сущность и механизм обеспечения: монография / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарев, А.Н. Ляшенко. – К. : Либра, 2003. – 280 с.
4. Мищенко С.Н. Система обеспечения экономической безопасности организации : дисс. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05. – Ростов-на-Дону. – 2004. – 211 с.

5. Мних О.Б. Зміна філософії управління вартістю підприємства та проблеми її оцінювання // Вісник „Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку” НУ ”Львівська політехніка”, №576. – 2007. – С.174-182.

6. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.З. Клебанова та ін. / За ред. В.М. Геєця. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – 240 с.

7. Мунтіян В.І. Економічна безпека України: монографія / В.І. Мунтіян. – К. : Квіц, 1999. – 464 с.

8. Перекупнева Т.В. Побудова системи управління ринковою вартістю малих і середніх підприємств України // Академічний огляд. Науково-практичний журнал (Дніпропетровський університет економіки та права, Національний гірничий університет МОН України). – 2007. – С. 55-60.

9. Сухоруков А.І. Система економічної безпеки держави / Монографія. За заг ред. Сухорукова А.І. / НІПМБ при РНБОУ. – К.: ВД “Стилос”, 2009. – 685 с.

Аннотація. В статті пропонується схема взаємодії управління ризиком вартості підприємства з підсистемою управління забезпечення економічної безпеки, розроблено алгоритм управління вартістю підприємства з урахуванням її ризиків і розглянуто основні етапи, пропонується модель інтегрованої оцінки ризиків управління вартістю в системі формування і забезпечення економічної безпеки і виділено показник ефективності управління ринковою вартістю підприємства з урахуванням можливих ризиків як критерій вибору оптимальної політики управління вартістю підприємства з урахуванням специфіки діяльності підприємства, факторів зовнішньої і внутрішньої середовища, доходності і сезонності діяльності підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства (ЕБП) вартість підприємства; ризики зниження вартості підприємства; інтегральний показник оцінки ризиків управління вартістю підприємства.

Summary. The article suggests the scheme of interaction - value of the enterprise risk management and control subsystem providing economic security, developed an algorithm for management of the enterprise value including inherent risks and describes the main stages of its, suggests the model of integrated risk assessment management by value in the formation of economic security, was selected indicator of management efficiency of the market value of the enterprise including the possible risks as a criterion for choosing the optimal control policy by value of the company including specific activity of the enterprise, internal and external factors influence, return and the seasonality of the company.

Keywords: economic security of the enterprise (ESE), value of enterprise, risks reducing the cost of enterprise, integral indicator of the risk assessment of value management company.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Боровик Ю.Т.

УДК 330.131.7:658(477)

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Цвігун Т.В., аспірант (ХНУ)

В статті розглянуто поняття “управління ризиками” та досліджено його сутність, визначено основні елементи системи управління ризиками. Здійснено аналіз основних підходів до організації процесу управління ризиками.

Ключові слова: управління, ризики підприємства, управління ризиками, система управління ризиками, процес управління ризиками, етапи процесу управління ризиками